lev nemcsak figuráit ábrázolja lelkiismeretesen, hanem otthonos képet fest környezetükről: a régi Preszpáról, a török fertályról, az üzletnegyedről, a rézművesek műhelyeiről, munkájuk folyamatáról; megelevenítő erővel ír táncaikról és dalaikról, törvényeikről és szokásaikról, gondolat- és érzésvilágukról. Aligha van bolgár író, aki nagyobb szakműveltséggel alkotna. De ez a szakműveltség itt nem zavar, mert kellő tapintattal elrejtőzik, és nem borítja el magát a művészi alkotást" (Juhász Péter). (Mh. 1966. okt. 22. Szófia) *Szultána*. R, 1962; A bolgár irodalom kistükre, 1969.

— 120 éve, 1853-ban született Radu ROSETTI román történész, emlékíró és elbeszélő. Történeti munkáiban főleg a moldovai agrárviszonyokkal foglalkozott. Egyik sikeres szépirodalmi alkotása, a *Păcatele sulgeriului* c. elbeszélése a művészi ábrázolás és a hiteles korrajz ötvözete, a 18. század kitűnő ismerőjére vall. Emlékirataiban *(Amintiri)* főleg családi emlékeket elevenít fel anekdotikus modorban. *Poveşti moldoveneşti* (Moldovai elbeszélések) c. gyűjteménye szerelmi történetek foglalata. (Mh. 1926)

— 125 éve, 1848. szeptember 14—28. (r. n. 2—16) Balázsfalva: A harmadik román nemzeti gyűlés, amelyre fegyveresen érkeznek a parasztok (kb. 60 000). A gyűlés megerősíti a jobbágyparasztság követeléseit, s hozzákezd román néphadsereg szervezéséhez Avram Iancu, Axente Sever és Iovian Brad vezetésével.

— 525 éve, 1448: Caravaggiói csata: a népi mozgalom nyomán kikiáltott milánói köztársaság (1447—1450) védelmében Francesco Sforza, a köztársaság kapitánya újabb győzelmet arat a hódító politikát folytató velenceiek hadseregén.

Szeptember 15.

— 1946: A Bolgár Népköztársaság kikiáltása.

— 50 éve, 1923-ban Budapesten halt meg RÁKOSI Viktor író, újságíró, humorista (Sipulus); „az élc nagymestere". Számos regényt, ifjúsági elbeszélést írt, Turgenyev és Verne műveiből fordított. (Sz. 1860. szept. 20. Ukk, Zala)

— 1919: A Mexikói Kommunista Párt megalakulása.

— 65 éve, 1908-ban született BERNÁT Andor, a romániai munkásmozgalom harcosa. (Mh. 1944. március 17. Ribnica)

— 115 éve, 1858-ban Pesten született HUBAY Jenő, jeles magyar hegedűművész, pedagógus és zeneszerző. Tanulmányait Joachim Józsefnél végezte a berlini főiskolán. Előbb Brüsszelben tanított, majd a Budapesti Zeneakadémia hegedűtanszakának vezetője volt. A Hubay-iskola világviszonylatban is jelentős helyet vívott ki magának. Előadóművészek mellett elismert pedagógusokat is nevelt. Hubay előadó- (szólista) és kamaramuzsikusként is elévülhetetlen érdemeket szerzett a zeneirodalom értékeinek népszerűsítésében. Hegedűre írt tanulmányaihoz képest kevésbé maradandónak bizonyultak szerzeményei: versenyművei, dalai, szimfóniái (köztük egyik Dante, másik Petőfi emlékének szentelve); hosszabb időn át szerepelt műsoron operája, a *Cremonai hegedűs*. Etűdkiadványait eredményesen használták a hegedűpedagógiában. (Mh. 1937. május 12. Bp.) * (Benkő)

— 145 éve, 1828: Első magyar színházi bemutató Temesvárott. A kassai társulat vendégszerepelt a városban, s hogy előadását a német közönség is élvezhesse, az első ismert magyar dalművet, Ruzitska József kolozsvári szerzőnek *Béla futása* című operáját vitte színre. A színpadi zenemű verbunkos stílusban tartott hangja, közérthető nyelvezete elragadta a város operakedvelő közönségét, amely megtöltötte az akkori színház 155 földszinti ülőhelyét és a három emeletet elfoglaló 76 páholyt. * Lakatos István: Zenetörténeti írások. B 1971. * (Büchl)

— 360 éve, 1613-ban Párizsban született LA ROCHEFOUCAULD (François VI, duc de La Rochefoucauld) moralista író. Franciaország egyik vezető családjából származott, korán bekapcsolódott az udvari életbe, Richelieu ellen intrikált, részt vett a Fronde felkelésében, megsebesült, azután visszavonultan élt. Gondolatainak, világszemléletének mintegy erkölcsi rendszer igényével összeállított foglalata a *Réflexions ou sentences et maximes morales* (1665; 1678). Rövid, tömören fogalmazott maximáiban a kiábrándult, csalódott ember keserű pesszimizmusával és nem csekély főúri gőggel bírálja osztálya, a hanyatló, kiélt arisztokrácia hibáit, önző életmódját és gondolkodását. (Mh. 1680. március 17. P) Elsőként Kazinczy fordította magyarra: *Herceg Rochefoucauld maximái és morális reflexiói* három nyelven, Bécs és Triest 1810; *Gondolatai*. Béri Gyula f. Bp. 1895.

Szeptember 16.

— A Kohászok napja.

— 50 éve, 1923. szeptember 16—18. Kolozsvár: A Romániai Szakszervezetek Kongresszusa.

— 70 éve, 1903-ban Valea Nandrii községben (Argeş) született Nicolae DELEANU író, újságíró, a romániai munkásmozgalom harcosa. Munkáscsaládból származott, fiatalon bekapcsolódott a szocialista mozgalomba, 1919-től a Szocialista Ifjúság, 1923-tól a Szociáldemokrata Párt tagja, 1944—1945-ban főtitkára volt. A felszabadulás után többször megválasztották képviselőnek. Középiskolai tanulmányai után munkás és tisztviselő, majd korrektor és szerkesztő volt *(Dimineaţa, Lupta, Socialismul, Tribuna popoarelor, Ultima oră)*. Munkái: *Poezia muncii*, 1931 (A munka költészete); *Istoricul mişcării muncitorilor din porturi*, 1934 (A kikötői munkások mozgalmának történeti rajza); *Cîntecul minerilor*, 1935 (Bányászok dala); *Surghiuniţii din ostrov*, 1956 (Száműzöttek szigetén). Legértékesebb szépirodalmi alkotása egy regényciklus első része, a *Nedeia din Poiana Mirului* c. kétkötetes regénye (1955—1958; 1968), amelyben a Zsil völgye bányászéletének kezdeteit, a proletariátus kialakulását, osztálytudatának fejlődését ábrázolja (m: *Mátkarét*, 1958). (Mh. 1970. április 10. Bucureşti)

— 80 éve, 1893-ban Budapesten született SZENT-GYÖRGYI Albert Nobel-díjas (1937) biokémikus, a tudomány világhírű művelője. A szegedi, majd a budapesti egyetem biokémia professzora volt, 1947-től a Woods Holei Marine Biológiai Laboratórium Izomkutatási Intézetének igazgatója. Kutatásai nyomán alapvető megállapításokat tesz a sejtanyagcsere és az izombiokémia terén. L. még M 70. 8. 58—59.

— 85 éve, 1888-ban Hämeenkyröben született Frans Eemil SILLANPÄÄ, Nobel-díjas (1939) finn író, a huszadik század finn prózájának egyik legkiemelkedőbb, világszerte ismert alkotója. Regényeiben parasztok, béresek, cselédek, szolgák életét eleveníti meg és a szülőföld szépségeit ábrázolja mesteri módon. Első regénye, az *Élet és napfény* (1916) ifjúkori szerelmének meghatóan szép története. Az 1919-ben megjelent *Jámbor szegénység* a finn polgárháború hősköltemény. 1923-ban látott napvilágot *Hiltu és Ragnar* című, éles társadalombírálatot tartalmazó regénye. 1931-ben jelent meg a *Silja*, amely egy kihaló parasztcsalád utolsó sarjának, egy árvaságra jutott szolgálólánynak története. Az *Egy ember útja* (1932) egy fiatal paraszt fejlődésének rajza, *Az élet szépsége és nyomorúsága* (1945) a polgári házassághoz kapcsolódó problémákkal foglalkozik. Műveiben a konfliktusokat nem annyira szociális, mint lélektani szempontból elemzi. (Mh. 1964. június 3. Helsinki) * (Büchl)

Szeptember 17.

— 100 éve, 1873-ban Kroměřížben született Max ŠVABINSKY cseh festő és grafikus. Művészi tevékenysége több nyugat-európai országban szerzett tapasztalatok hatása alatt bontakozott ki. Monumentális képeket *(Aratás*, a prágai Szt. Vitus templom üvegablakai), olajportrékat és akvarelleket *(Két nagyanya)* festett. Az ő munkája a Felszabadulás-emlékmű mozaikja is. Jelentős helyet foglalnak el művészetében a különböző grafikai eljárásokkal, vegyes technikával készített arcképei, amelyeken a cseh kulturális élet számos személyiségét örökítette meg *(Mánes, Smetana, Myslabek* stb.). (Mh. 1962. február 10. Prága) * (OI)

— 150 éve, 1823-ban halt meg Gheorghe LAZĂR román illuminista, a román nyelvű oktatás megalapítója Mun-